

CHOWANNA

TOM 1 (36)

TWÓRCZOŚĆ — EKSPRESJA — AKTYWNOŚĆ ARTYSTYCZNA W ROZWOJU DZIECI I MŁODZIEŻY

Wydawnictwo
Uniwersytetu Śląskiego
Katowice 2011

Nr indeksu 330566
ISSN 2353-9682

CHOWANNA

TOM 1 (36)

TWÓRCZOŚĆ — EKSPRESJA — AKTYWNOŚĆ ARTYSTYCZNA W ROZWOJU DZIECI I MŁODZIEŻY

pod redakcją Katarzyny Krasoń

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Katowice 2011

Redaktor naczelny
Dr hab. Zbigniew Spendel

Recenzenci

Prof. dr hab. Krystyna Pankowska, prof. dr hab. Krzysztof J. Szmidt

Rada Naukowa

Prof. dr hab. Jerzy Brzeziński
Prof. dr hab. Maria Czerepaniak-Walczak
Prof. dr hab. Kazimierz Denek
Prof. dr hab. Tadeusz Frąckowiak
Prof. dr hab. Adam Frączek
Prof. dr hab. Stanisław Juszczyk
Prof. dr hab. Stanisław Kawula
Prof. dr hab. Wojciech Kojs
Prof. dr hab. Stefan M. Kwiatkowski
Prof. dr hab. Zbigniew Kwieciński
Prof. dr hab. Tadeusz Lewowicki
Prof. dr hab. Mieczysław Łobocki
Prof. dr hab. Krystyna Marzec-Holka
Prof. dr hab. Stefan Mieszalski
Prof. dr hab. Aleksander Nalaskowski
Prof. dr hab. Czesław Nosal
Prof. dr hab. Irena Obuchowska
Prof. dr hab. Wincenty Okoń
Prof. dr hab. Stanisław Palka
Prof. dr hab. Karol Poznański
Prof. dr hab. Andrzej Radziewicz-Winnicki
Prof. dr hab. Bronisław Siemieniecki
Prof. dr hab. Tomasz Szkudlarek
Prof. dr hab. Bogusław Śliwerski
Prof. dr hab. Andrzej de Tchorzewski
Prof. dr hab. Janina Wyczęsany

Kolegium Redakcyjne

Prof. dr hab. Małgorzata Górnik-Dürose
Dr hab. Ewa Jarosz
Prof. dr hab. Barbara Kozusznik
Prof. dr hab. Anna Nowak
Prof. dr hab. Jan M. Stanik
Prof. dr hab. Adam Stankowski
Dr hab. Agnieszka Stopińska-Pająk
Prof. dr hab. Ewa Syrek

Sekretarz Redakcji

Dr Beata Piłula

www.chowanna.us.edu.pl

Adres Redakcji / Editorial Address
Wydział Pedagogiki i Psychologii
Uniwersytetu Śląskiego
40-126 Katowice, ul. M. Grażyńskiego 53
tel./fax (32) 258-94-82
e-mail: zbigniew.spendel@us.edu.pl

Spis treści

Wstęp (<i>Katarzyna Krasoń</i>)	7
---	---

Artykuły

Kreacja — rozwój — aktywność artystyczna

JANINA USZYŃSKA-JARMOC Czego nie wiemy o twórczości w szkole? Obszary zdeformowane, ignorowane i/lub zaniedbane	13
MACIEJ KARWOWSKI The Creative Mix? Teacher's Creative Leadership, School Creative Climate, and Students' Creative Self-Efficacy	25
MACIEJ KARWOWSKI, JACEK GRALEWSKI Zmotywowana kreatywność: synergia motywacyjna postawy twórczej młodzieży	45
MONIKA WRÓBLEWSKA Rozwój przez nabywanie kompetencji (w aspekcie uwarunkowań ak- tywności twórczej)	59
KAMILA WITERSKA Drama kreatywna — perspektywa rozwojowa	71
ALICJA GAŁĄZKA Drama kreatywna a inteligencja emocjonalna. Przykład wykorzysta- nia wybranego modelu badań empirycznych	83
MAREK ŚWIECA Aktywność artystyczna młodzieży w zakresie teatru	105
URSZULA BISSINGER-ĆWIERZ Nowe wymiary ewaluacji osiągnięć artystycznych uczniów szkół mu- zycznych	115

Język — tekst — tworzenie siebie

ELŻBIETA JASTRZĘBSKA

Działania twórcze w dydaktyce języka francuskiego jako obcego
w perspektywie współczesnych podręczników 133

ALICJA UNGEHEUER-GOŁĄB

Wychowanie przez sztukę w edukacji literackiej dziecka 151

DANUTA MUCHA

Twórczość literacka studentów piotrkowskiej polonistyki 163

Obraz — wizja — samopoznanie

ELŻBIETA PŁÓCIENNIK

Obraz jako czynnik wspomagający rozwój twórczości dziecka 173

DOROTA ŚWIDZIŃSKA

Ekspresja malarzy XX wieku jako inspiracja twórczych poszukiwań
adolescentów 197

RYSZARDA EWA BERNACKA, DOROTA TURSKA

Mandala jako forma ekspresji młodzieży. W kręgu jungowskich inspi-
racji 207

Twórczość — profilaktyka — wsparcie

MAŁGORZATA ŁĄCZYK

Predylekcje do twórczości codziennej i ryzyko osamotnienia mło-
dzieży — ramowy model teoretyczny i diagnoza stanu w obszarze
zjawisk 227

ANNA BAUTSZ-SONTAG

Rozumienie emocji a kształtowanie kompetencji interpersonalnych.
Praca w formule ekspresyjnych działań biblioterapeutycznych 245

JADWIGA NIEDBAŁA

Taniec jako element socjoterapii młodzieży ze środowisk zagrożo-
nych 265

ELŻBIETA WIŚNIEWSKA

Taniec integracyjny jako forma aktywności wpływająca pozytywnie na
samopoczucie dzieci niepełnosprawnych ruchowo 281

KATARZYNA KRASOŃ

Cieleśne kreowanie roli. Wizualizacyjne techniki parateatralne jako
wsparcie rozwoju 297

Inne oblicza autokreacji

ARKADIUSZ WĄSIŃSKI

W poszukiwaniu sensu bycia rodzicem, czyli o duchowym zrodzeniu
na drodze autokreacji do rodzicielstwa adopcyjnego 315

Recenzje

*Rzeczywistość, perswazyjność, falsyfikacja w optyce wychowania
i edukacji.* Red. M. Kisiel i T. Huk. Katowice, Oficyna Wydawnicza
Wacław Walasek 2009, ss. 342, ISBN 978-83-60743-19-5 (*Anna Wa-
toła*) 333

„Biuletyn dla Nauczycieli” 2009, nr 2 (*Mirosław Kisiel*) 337

Wstęp

Doris Lessing we wstępie do jednej ze swoich najlepszych powieści, utyskując na brak zrozumienia krytyków dla artystów (które my możemy pojmować znacznie szerzej: jako trudności w porozumieniu się człowieka z człowiekiem), napisała, iż jest to konsekwencją kształcenia, jakiemu poddane są dzieci. Na starcie bowiem i cały czas spędzony w szkole wychowankowie poddawani są swoistej klasyfikacji — jak nazywa to Noblistka, może mało finezyjnie acz adekwatnie — niczym w **końskiej gonitwie**. Edukacja rozpoczyna się „od ocen, nagród, lokat przydziału do grup w zależności od zdolności, przyznawanych gwiazdek — a w wielu szkołach wciąż także pasków [...]”. Od samego początku dziecko uczy się takiego myślenia — zawsze w kategoriach porównań, zwycięstw i porażek. Jest to system rugowania: słabsi są zniechęceni i odpadają. Jest to system skonstruowany tak, by dawał kilku wygranych, którzy wciąż ze sobą rywalizują” (Lessing, 2009, s. 17). A przecież indywidualne talenty dziecka, „bez względu na iloraz inteligencji, mogłyby pozostać w nim na całe życie, ubogacając je i wszystkich wokół, gdyby nie były traktowane jak akcje, których cenę wyznacza przyszły sukces. Drugą rzeczą wpajaną od samego początku jest nieufność wobec własnych sądów. Dzieci uczy się uległości wobec autorytetów, powoływania się na cudze opinie i decyzje, dostosowywania się i cytowania. Tak jak w polityce — dziecku wpaja się, że jest wolne, że jest demokratą o wolnej woli i nieskrępowanym umyśle, że żyje w wolnym kraju, że podejmuje własne decyzje. A zarazem jest ono więźniem założeń i dogmatów swoich czasów, których nie kwestionuje, gdyż nigdy nie poinformowano go o ich istnieniu. [...] edukacja była

właśnie tym — szukaniem cudzych ocen, przystosowywaniem się do autorytetów, do »opinii z zewnątrz« [...]» (Lessing, 2009, s. 17—18).

Jakiż może być efekt takiego kształtu nauczania-uczenia się najmłodszych? Przestrzegał nas przed skutkami odtwórczej i transmisyjnej edukacji Stanisław Bortnowski (1998). Uważał, iż uczniowie szkół wszystkich szczebli, także uczelni wyższych, często stają się absolwentami — i to z całkiem niezłym rezultatem końcowym — nie będąc autorami żadnej własnej myśli. Wciąż ceni się bardziej w praktyce pedagogicznej posiadanie powielanych informacji niż oryginalne, osobiste poszukiwanie (wystarczy prześledzić realizowane programy nauczania), a uczniowie twórczy, myślący, wątpiący i pytający nie są premiowani, a raczej piętnowani. I choć postulat wprowadzania „edukacji w poszukiwaniu śladów” (zob. Klus-Stańska, 2000, s. 123 i nast.) już mocno się zestarzał, to nie zagościł jeszcze na dobre w szkolnej rzeczywistości. Mnóstwo natomiast pozorowanych praktyk **okołokreacyjnych**, debat i szkoleniowych konferencji. Brakuje jednak faktycznego transferu idei do działań nauczycielskich. Lessing uznaje, że powinniśmy poinformować o takim stanie rzeczy młodych ludzi, a nie zwodzić ich obietnicami rozwoju. Należy ujawnić to wprost, posługując się takim oto wyznaniem: „[...] przekazujemy wam tu amalgamat współczesnych uprzedzeń i wyborów dokonywanych w tej konkretnej kulturze. Pobieżne spojrzenie na dzieje świata uświadomi wam, jak jest to ulotne. Uczą was osoby, które potrafiły przystosować się do reżimu myśli wypracowanych przez ich poprzedników. To system, który sam się utrwała. Co odważniejsi i nastawieni bardziej indywidualistycznie spośród was będą zmuszeni odejść i szukać własnych sposobów edukacji, i wyrabiać sobie własne sądy. Ci, którzy zostaną, bezustannie muszą pamiętać, że są urabiani i kształtowani tak, by zaspokajać ograniczone, szczególnie potrzeby tego konkretnego społeczeństwa” (Lessing, 2009, s. 19). I jest dokładnie tak jak pisze Lessing: kto nie zgadza się na powielanie i powtarzalność — rezygnuje, a zostają ci, którzy podporządkowują się gotowym i zebranym jak w hipermarkecie ideom. A przecież nauczyciel — w myśl ponowoczesnych koncepcji — winien pełnić służbę „w praktyce emancypacji i dyskursie wolności”, winien być **transformacyjnym intelektualistą** otwartym na artykułowanie indywidualnego, podmiotowego stanowiska (Śliwerski, 2009, s. 47).

Poszukiwanie drogi kształcenia jednostki niezależnej, rozumiejącej konieczność stałego aktualizowania własnych możliwości, mającej odwagę, by zmierzać do ciągłego modyfikowania strategii działania stosownie do pojmowania zmieniającej się rzeczywistości i transgresyjnego wykraczania poza swoje ograniczenia, okazuje się przeto wciąż wartym namysłu obszarem dociekań pedagogicznych. Zygmunt Bauman powiedział, iż zmiana jest istotą „nowoczesnego sposobu istnienia. Przestaje się być nowocze-

snym, gdy tylko rezygnuje się z unowocześniania, opuszcza ręce i przestaje majstrować przy sobie i otaczającym świecie” (Bauman, 2007, s. 78).

W niniejszym tomie „Chowanny” autorzy artykułów sytuują swoje rozważania właśnie w przestrzeniach unowocześniania siebie, rozumianego jako autokreacja i ekspresja twórcza, uzupełnionych jeszcze o walor artystycznej edukacji, która — zgodnie z doniesieniami z badań przytoczonymi przez autorów — okazuje się najpełniejszym sposobem permanentnego budowania i pielęgnowania własnej wyjątkowości. Kolejne artykuły ujęte zostały w pięciu grupach tematycznych, różnicujących problematykę zgodnie z materia i specyfiką tworzenia. Część I to *Kreacja — rozwój — aktywność artystyczna*, II — *Język — tekst — tworzenie siebie*, wreszcie III, skoncentrowana na wizualizacjach: *Obraz — wizja — samopoznanie*, i IV, mieszcząca teksty dotyczące wsparcia rozwoju i terapeutycznych walorów kreacji: *Twórczość — profilaktyka — wsparcie*. Opracowania pomieszczone w poszczególnych częściach prezentują zarówno teoretyczne wyznaczniki tworzenia, jak i analizę empirycznych eksploracji, przynoszą zatem materiał inspirujący dla czytelników. Będą nimi niewątpliwie otwarci i kreatywni pedagodzy, czerpiący natchnienie dla własnych działań praktycznych, ale też studenci pragnący określić swoje pola badawcze i stawiający pytania o transformatywną tożsamość. Zainteresowani problematyką czasopisma mogą okazać się również poszukujący odniesień dla własnej twórczości artyści oraz animatorzy artystycznych działań dzieci i młodzieży.

Niejako w finale umieszczono artykuł odmienny, ukazujący aspekt autokreacyjny rodzicielstwa adopcyjnego; i tylko pozornie tekst ten wybiega poza zakres zainteresowania tomu. W nim bowiem najbardziej uwidoczniła się idea budowania samego siebie, właśnie — co dla nas niebywale istotne — w wymiarze wolności i niezależności, które nie wykluczają pełnego bycia z innymi ludźmi. Tworzenie siebie nie miałooby przecież sensu, jeśli kończyłoby się na podmiocie, konieczne jest dzielenie się sobą i transgresja, która buduje wciąż nowe wyzwania w relacjach z drugim człowiekiem.

Przesłanie pomieszczonych w tym tomie tekstów można doskonale zezemplifikować myślą zaczerpniętą z bogatej spuścizny Antoniego Kępińskiego. W *Rytmie życia* pisze on bowiem: „postawa artystyczna jest postawą wolności, w tym sensie, że szuka się w niej wypowiedzenia tego, co w nas jest najbardziej indywidualne i spontaniczne, a tym samym zrzucenia z siebie uwierających masek i więzów” (Kępiński, 2003, s. 73).

Bibliografia

- Bauman Z., 2007: *Tożsamość. Rozmowy z Genetto Vecchim*. Tłum. J. Łaszczyński. Gdańsk.
- Bortnowski S., 1998: *Jak uczyć poezji?* Warszawa.
- Kępiński A., 2003: *Autoportret człowieka. Myśli — aforyzmy*. Wybór i wstęp Z.J. Ryn. Kraków.
- Klus-Stańska D., 2000: *Konstruowanie wiedzy w szkole*. Olsztyn.
- Lessing D., 2009: *Wstęp*. W: Eadem: *Złoty notes*. Tłum B. Maliborski. Warszawa.
- Śliwerski B., 2009: *Współczesna myśl pedagogiczna. Znaczenia, klasyfikacje, badania*. Kraków.

Katarzyna Krason

W roku 2010 nakładem

Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego

ukazały się następujące publikacje z dziedziny pedagogiki i psychologii

Katarzyna Borzucka-Sitkiewicz

Środowiskowe uwarunkowania agresywnych zachowań młodzieży (jako wyznacznik oddziaływań profilaktycznych i interwencyjnych)

Agnieszka Majewska-Kafarowska

Narracje biograficzne a poczucie tożsamości kobiety

Oblicza twórczości. Red. Grażyna Mendecka.

Eugenia Rostańska

Dziecko i dorosły w rozmowie. Doświadczenie komunikacji. Odniesienia edukacyjne

Teresa Wilk

Rewitalizacja społeczna poprzez współczesną sztukę teatralną w ocenie reprezentantów (twórców i odbiorców) sztuki dramatycznej Legnicy, Nowej Huty i Wałbrzycha

Ewa Wysocka

Doświadczenie życia w młodości — problemy, kryzysy i strategie ich rozwiązywania. Próba opisu strukturalno-funkcjonalnego modelu życia preferowanego przez młodzież z perspektywy pedagogiki społecznej. Wyd. 2.

Małgorzata Zalewska-Bujak

Udział nauczycieli w przemianach edukacyjnych przełomu XX i XXI stulecia w Polsce

Nr indeksu 330566
PL ISSN 0137-706X
(wersja drukowana)
ISSN 2353-9682
(wersja elektroniczna)

Copyright © 2011 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

Publikacja będzie dostępna — po wyczerpaniu nakładu — w wersji internetowej:

Central and Eastern European Online Library
www.cceol.com

Redaktor
MAGDALENA STARZYK
KRYSZTOF WOJCIESZUK

Projektant okładki i szaty graficznej
BEATA MAZEPA-DOMAGAŁA

Redaktor techniczny
BARBARA ARENHÖVEL

Korektor
MIROSLAWA ŻŁOBIŃSKA

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Nakład: 280 + 50 egz. Ark. druk. 21,75. Ark. wyd.
23,0. Papier offset. kl. III, 90 g Cena 32 zł (+VAT)

Łamanie: Pracownia Składu Komputerowego
Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego
Druk i oprawa: PPHU TOTEM s.c. M. Rejnowski, J. Zamiara
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław

Zasady opracowania materiałów

1. Redakcja przyjmuje teksty, które dotąd nigdzie nie były publikowane.
2. Nadsyłane prace będą recenzowane, a następnie omawiane na posiedzeniach Redakcji, która podejmie decyzję w sprawie zakwalifikowania ich do druku. O decyzji Redakcji Autor zostanie poinformowany. W przypadku niezakwalifikowania artykułu do druku zostanie on zwrócony Autorowi. (Prace realizowane między innymi w ramach grantu powinny być opatrzone informacją o rodzaju, numerze i tytule problemu badawczego).
3. Objętość tekstu nie może przekraczać 16 stron formatu A4, łącznie z bibliografią, przypisami, tabelami, rysunkami. Wyjątek od tej zasady stanowią jedynie artykuły zamówione.
4. Materiały przekazane do redakcji powinny zawierać:
 - komputerowy wydruk tekstu wraz z bibliografią (uporządkowaną alfabetycznie, w układzie nazwisko/data) oraz CD,
 - tabele, rysunki (wydruk oraz CD),
 - do każdego tekstu abstrakt oraz słowa kluczowe — w języku angielskim (względnie polskim),
 - przypisy: bibliograficzne (podane w tekście głównym, umieszczone w nawiasach w układzie nazwisko/data), rzeczowe (opatrzone cyfrą odpowiadającą numeracji ciągłej przypisów w tekście głównym, napisane na oddzielnej stronie),
 - informacje o Autorze (imię i nazwisko, tytuł, stopień naukowy i zawodowy, specjalność, stanowisko i miejsce pracy, aktualnie pełnione funkcje w stowarzyszeniach i towarzystwach krajowych i zagranicznych, adres do korespondencji, adres domowy, numer telefonu).

Warunki prenumeraty

Warunkiem regularnego otrzymywania „Chowanny” jest złożenie zamówienia na prenumeratę roczną. Cena każdego z tomów wyniesie 30 zł.

Zamówienia prosimy wysyłać pod adresem:

WYDAWNICTWO UNIWERSYTETU ŚLĄSKIEGO
UL. BANKOWA 12B, 40-007 KATOWICE
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl
tel. (32) 359-15-70

Bieżące numery można nabywać bezpośrednio w księgarni Wydawnictwa
ul. Bankowa 12 (budynek rektoratu) lub zamawiać korespondencyjnie.

Subscription orders for all the magazines published in Poland available through
the local press distributors or directly through the:

Foreign Trade Enterprise
ARS POLONA
Krakowskie Przedmieście 7, 00-950 Warszawa, Poland
Bank Account: Bank Handlowy SA w Warszawie 201061-710-1310

Księgarnia Wysyłkowa
„LEXICON”
Maciej Woliński
skrytka pocztowa 957, 00-950 Warszawa 1
tel./fax (22) 625-01-29, (22) 648-41-23
e-mail: lexicon@medianet.pl

KOLPORTER SIECI HANDLOWE
Sp. z o.o.
ul. Zagnańska 61
25-528 Kielce

CHOWANNA 2011, TOM 1 (36)

• TWÓRCZOŚĆ — EKSPRESJA — AKTYWNOŚĆ ARTYSTYCZNA...

Cena 32 zł (+ VAT)